

контроль, а не контракты. Помимо признания асимметрии власти, которая пронизывает эти отношения, подход LPT позволяет проводить процессуальное исследование развития внутреннего аудита. Внутренний аудит может быть концептуализирован как механизм контроля, используемый для обеспечения создания и реализации прибавочной стоимости путем предоставления предварительных консультационных услуг для увеличения требуемой нормы прибыли на капитал и последующей гарантии выполнения трудового процесса по назначению. Сравнительно-исторический метод предоставляет многообещающие стратегии для проверки гипотезы LPT о том, что капиталистическая система создает общие условия, которые порождают спрос на внутренний аудит. Несмотря на попытку обосновать теорию внутреннего аудита, основанную на LPT, ценность настоящей статьи заключается главным образом в инициировании дискуссии, формулировании гипотезы и рассмотрении дальнейших исследовательских вопросов. Таким образом, в заключение настоящего документа вновь подчеркивается необходимость дальнейших исследований для широкого развития теории внутреннего аудита LPT и ее тщательной проверки.

Список литературы

1. Armstrong P. Changing management control strategies: the role of competition between accountancy and other organisational professions. *Accounting Organizations and Society* 1985;10:129–48.
2. Weber M. *The Theory of Social and Economic Organization*. Illinois: The Free Press & The Falcon's Wing Press; 2012.
3. The Institute of Internal Auditors. *International standards for the professional practice of internal auditing*. 2008.
4. The Institute of Internal Auditors. *Definition of internal auditing*. 2010.
5. Spira LF, Page M. Risk management: the reinvention of internal control and the changing role of internal audit. *Accounting Auditing & Accountability Journal* 2003;16:640–61.
6. Rusak A, Johnson R. The responsibilities of audit committees. In: Jonson RE, editor. *Readings in Auditing*. Milton, Qld: John Wiley & Sons Australia Ltd.; 2007.
7. Power M. The audit society. In: Hopwood AG, Miller P, editors. *Accounting as social and institutional practice*. Cambridge: Cambridge University Press; 1994.
8. McNamee D, McNamee T. The transformation of internal auditing. *Managerial Auditing Journal* 1995;10:34–7.
9. Jensen MC, Meckling WH. Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics* 1976;3:305–60.

Мемлекеттік қаржылық бақылауды ұйымдастырудың жүйелілік мәселелері

И.С. Нуржанова¹, А.Н. Ламбекова², Ә.Ж. Серіков³,

¹Anadolu Ыни versitsi

²Бухгалтерлік есеп және аудит кафедрасының қауым. профессор, PhD

³«Есеп және аудит» мамандығы бойынша 2 курс магистранты

nismakate-88-89@mail.ru, aygerim.lambekova@mail.ru, anuar.serikov@inbox.ru,

¹Anadolu Ыни versitsi, Түркия, Эскишехир қ.

^{2,3}Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ.

Аннотация:мақалада қазіргі еліміздегі қаржылық бақылау жүйесінде туындап тұрған мәселесі қарастырылды. Қаржылық бақылаудың бюджетті жоспарлаудағы маңыздылығы, қаржылық бақылау мәселесінің өзектілігі айқындалды көрсетілді. Оның ішінде авторлармен қаржылық бақылаудың мәселесін шешудің ұсыныстары берілді.

Ключевые слова: қаржылық бақылау, аудит, бюджет, экономика, мемлекеттік органдар,

қаржылық ресурстар, жергілікті билік.

Қазіргі уақытта бюджетті жүйелі ұйымдастыру жүйесінің негізгі компоненттерінің бірі қаржылық бақылау болып табылады. Бюджет саласындағы бақылау бюджет қаражатын жұмсау кезінде тиімділік пен нәтижелілікті арттыруға бағытталған. Бюджеттік бақылаудың тиімділігі бақылаудың түрлерін, әдістері мен формаларын дұрыс таңдауға байланысты. Сонымен қатар, бағаның өсуі, инфляция, мемлекеттік бюджет тапшылығы және басқа да жағымсыз факторлар жағдайында қаржылық бақылауды ұйымдастыру мәселесі күн сайын жоғары өзектілікке ие болуда.

Қаржылық бақылау мәселесіне келгенде, көптеген авторлар қаржылық бақылауға әртүрлі анықтамалар береді.

Қаржылық бақылау бюджетте көрсетілген мақсаттарға сәйкес ағымдағы операцияларды үйлестіру, бағалау және бақылау үшін бюджеттер мен бюджеттік есептерді бүкіл бюджеттік кезең ішінде пайдалануды қамтиды [1].

Бюджет кез-келген мемлекеттік қаржы жүйесінің негізгі экономикалық категориясы болып табылады. Бұл Үкіметтің экономикалық саясатымен анықталған мақсаттар мен міндеттерді жүзеге асыруға көмектеседі. Бұл тұрғыда мемлекеттік реттеу мен басқарудың тиісті жоғары тиімді жүйесінің маңыздылығын асыра бағалау мүмкін емес. Мемлекеттік бюджет жиынтық қоғамдық өнім мен ұлттық кірісті бөлу және қайта бөлу және орталықтандырылған жалпымемлекеттік қорды қалыптастыру мәселелері бойынша мемлекет, кәсіпорындар мен халық арасындағы экономикалық қатынастарды қаржылық басқару жүйесін білдіреді [2].

Қаржылық бақылау ұйым басшылығының мақсаттарды белгілеуіне және ұйым жалпы жоспарланған әрекеттерді тиімді тұжырымдайтын негіз болатын процесті әзірлеуге әкеледі. Осы жоспарланған іс-шараларды қаржылық тұрғыдан сандық бағалау бюджеттеу деп аталады. Сондықтан бюджеттеу мен қаржылық бақылау ұйымның басқару тиімділігі мен жоғары өнімділігіне ықпал ететіндіктен, мақсатқа жалпы қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін дайындықтан бастап іске асыруға дейін барлық тиісті мүдделі тараптар бюджеттік процеске қатысуы керек [3].

Бюджеттік ауытқуларды жоюға деген ұмтылыс қаржылық бақылауды маңызды етеді. Қаржылық бақылаудың мақсаты ұйым мүшелеріне ұйымның мүддесі үшін әрекет етуді нұсқау болып табылады [4].

Қаржылық бақылау ақшаны (қорларды) мақсатқа жету үшін тиімді және тиімді басқаруды білдіреді. Қаржылық бақылау - бұл қаржылық ресурстарды жоспарлаумен, сатып алумен және бақылаумен байланысты мемлекеттік сектор қызметі [5].

Қаржылық бақылау-бұл қаржылық құжаттаманың сақталуын, оның нормалар мен ережелерге сәйкестігін бақылау. Қаржылық бақылау-бұл қаржылық операцияларды, заңды және жеке тұлғалармен мәмілелерді жүргізу кезінде заңдар мен ережелердің сақталуын бақылау. Біздің ойымызша, қаржылық бақылау-бұл білім беру саласындағы іс-әрекеттердің заңдылығы мен орындылығын, ұйымның қаражатын болашақта оны тиімді дамыту үшін бөлу мен пайдалануды бақылау [6].

Қазіргі уақытта мемлекеттік қаржы ресурстарын жүйелі басқару түбегейлі реформалау кезеңінен өтуде. «Қазақстан – 2050» даму стратегиясында әлемнің ең дамыған отыз елінің қатарына қосылу міндеті қойылды. Бұл ауқымды міндетті шешу, ең алдымен, мемлекеттік қаржы ресурстарын басқару тиімділігін айтарлықтай арттыруды талап етеді [7].

Мемлекеттік секторда, әсіресе үкіметтік ұйымдарда бюджет құру проблемалары оның бақылауымен тығыз байланысты атқарылу жағдайында сақталады. Бюджеттің мінсіз орындалуы теңдестірілген, сондықтан жергілікті өзін-өзі басқару органдары тапшылықты айтпағанда, мүмкіндігінше бюджет профицитінен аулақ болады. Жергілікті билік деңгейіндегі бюджеттің профициті жетістік емес. Бұл оның бюджетті дайындай алмауы және бюджетті орындау тәртібі туралы сұрақтар туғызады.

Мұндай жағдайда қаржыны мақсатсыз пайдалану, өңірлердегі бюджеттік бағдарламалар

әкімшілерінің жауапкершілігінің төмендігі, салықтардан жалтару және салық салу саласындағы берешектердің едәуір көлемінің болуы мәселелері атқарушы биліктің күн тәртібінде және заңнамалық деңгейде қалып отыр. Қаржылық бақылау органдарының арасында белігілі бір жүйенің болмауы, еліміздегі барлық бақылау органдарының функцияларының пайдалылығының төмендеуіне әкеледі [8].

Қаржылық бақылау саласында осындай мәселенің туындауынан қаржылық бақылау жүйесін бір жүйеге келтіріп, реформалар жүргізу қажеттілігін өзекті мәселе деп санаймыз.

Қаржылық бақылау жүйесіндегі жүйелілік мәселелерін келесі суреттен көруге болады (сурет 1).

Жалпы алғанда, Мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылаудың қазіргі заманғы жүйесі Қазақстан Республикасының Президентіне, заң шығарушы және атқарушы билік органдарына, сондай-ақ халыққа бөлінген бюджет қаражаты мен мемлекет активтерінің қағидаттарға сәйкес пайдаланылуы туралы объективті және шынайы ақпаратпен қамтамасыз етуге тиіс [10].

Осылайша, мемлекеттік және қаржылық басқару мен бақылау саласындағы өзгерістер қолданылатын құралдарды, соның ішінде бюджеттік мониторингі қайта қарау және талдау қажеттілігін білдіреді. Бюджеттердің атқарылуын қаржылық басқару процестерінің қазіргі жай-күйін зерттеу басқару мен бақылаудың қажетті дербестігінің болмауынан, ағымдағы қызметтің әртүрлі кезеңдерінде ескірген басқару технологияларын пайдаланудан, басқарушылық қамтамасыз етудің жетілмегендігінен, сондай-ақ басқарудың тиімділігін бағалаудың реттелмеуінен туындаған көптеген басқару проблемаларын анықтауға мүмкіндік берді.

Қорытындылай келе, мемлекеттік бюджеттік бақылау мен ішкі мемлекеттік аудиттің жүйелік сипатының элементтерін жетілдіру бойынша ұсыныстарды бөліп көрсетеміз.

- Мемлекеттік органдардың деректер қорын біріктіру. Бұл процесс сыбайлас жемқорлықты барынша азайтып, бұзушылықтарды анықтауды арттырады;

- Пара беру және құпиялылықты қамтамасыз ету үшін экономикалық санкцияларды енгізу. Бұл шаралар сыбайлас жемқорлық деңгейін төмендетеді және сыбайлас жемқорлық мақсатында пайдаланылуы мүмкін маңызды ақпараттың сыртқа шығуына жол бермейді;

- бақылаушы органдар қызметкерлерінің жалақысын арттыру. Бұл кадрлардың тұрақсыздығын барынша азайтады;

- Электрондық бухгалтерлік есепті енгізу, электрондық қаржылық есеп беруге көшу. Бұл шара қаржылық есептілікті мемлекеттік аудит объектілеріне бармай-ақ тексеруге мүмкіндік береді.

Сурет 1. Мемлекеттік қаржылық бақылауды ұйымдастырудың жүйелілік мәселелері
Ескерту – Көрсетілген әдебиеттер негізінде авторлармен құрастырылған[9].

- Электрондық мемлекеттік аудитті дамыту. Бұл байланыстарды жою, ішкі мемлекеттік аудит жүргізу уақытын қысқарту және ішкі мемлекеттік аудит жөніндегі уәкілетті органның құзыретіне сәйкес жеке және заңды тұлғалардың өтініштері бойынша жедел шешім қабылдауды қамтамасыз ету арқылы мемлекеттік аудит объектілеріне жүктемені азайтуға мүмкіндік береді;

- Бюджет қаражатын тиімсіз жоспарлау және пайдалану үшін әкімшілік жауапкершілікті енгізу. Бұл шара бюджет қаражатын жоспарлауға және пайдалануға жауапты тұлғалардың жауапкершілігін арттырады.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында сыртқы және ішкі мемлекеттік аудиттен тұратын мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүйесі толық қалыптаспаған деген қорытынды жасауға болады. Себебі заман ағымына сай нормативтік базаны, тексеру құралдарын жаңартып отыру қажеттілігі туындайды. Бұл ретте Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылаудың тұтас жүйесінің тиімді жұмыс істеуі үшін әлемдік оң тәжірибені қазақстандық тәжірибеге бейімдеу қажет. Бұл мемлекет пен қоғамды мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттыруға және мемлекеттік басқарудың барлық деңгейінде аса маңызды экономикалық шешімдерді қабылдауға қажетті сапалы, тәуелсіз ақпаратпен қамтамасыз ету үшін неғұрлым тиімді бақылау құралын құруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Dr.AbhijitPandit,“Budgets and Budgetary control”, Journal of Business Management & Social Sciences Research,Volume 5, No.6, 2016
- 2 Hall S., 2015, Global Finance: Places, Spaces, and People, 34-39
- 3.LambeIssac, Mary Lawal and Theresa Okoli,“A Systematic Review of Budgeting and Budgetary Control”, Research Journal of Finance and Accounting ,Volume 6, No.6,2015,
4. Merchant, K., Van der Stede, W., (2012) “Management Control Systems: Performance Measurement, Evaluation and Incentives”, Financial Times, Prentice Hall, 3rd Edition.

5. Hampton M., Christensen J., 2018, Offshore Pariahs? Small Island Economies, Tax Havens, and the Re-configuration of Global Finance, “World Development”
6. Khan A., Hildreth W.B., 2016, Budget Theory in the Public Sector, Quorum Books, Westport, London
7. Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства. Послание Президента Республики Казахстан Лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана. — Астана, 2012. 14 дек. — 35 с. — [ЭР]. Режим доступа: <http://adilet.zan.kz>.
8. В. В. Климанов, С. М. Казакова, А. А. Михайлова Функции высших органов государственного аудита (контроля) в России и зарубежных странах // Финансовый журнал, 2019, №4, с.66-71
9. Бюджетное управление в Казахстане Дорожная карта для продолжения реформирования процедур управления бюджетным процессом Ноябрь 2018 г. Авторы обзора: АйворБизли (старший политический аналитик), Ронни Даунс (заместитель начальника отдела) и Шери Николь (политический аналитик), работающие в Отделе планирования бюджета и государственных расходов Директората управления госсектором
10. Алибекова Б.А., Нурхалиева Д.М. Становление государственного аудита в Республике Казахстан // ИЗВЕСТИЯ Иссyk-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. — № 1,2 (12,13)

Нормализация бухгалтерского учета и аудита в условиях цифровой экономики

Мокроусова Д.Д.¹; Ахметова А.Б.²

¹обучающаяся 3-го года обучения по образовательной программе «Учет и аудит»

²м.э.н., преподаватель кафедры «Бухгалтерский учет и аудит»

d.mokrousova@mail.ru, world_model@inbox.ru

^{1,2}Карагандинский университет имени академика Е.А. Букетова, г.Караганда

Аннотация: В статье анализируются причины актуальности координации учета, аудита и анализа в условиях цифровой экономики. В целях устранения несоответствий между областями учета были рассмотрены четыре направления исследований и внесено предложение разработать единую концепцию учета, аудита и анализа в условиях цифровой экономики.

Ключевые слова: учет, аудит, анализ, учетная сфера, МСФО.

В настоящее время представляется особенно важным, а в некоторых случаях и формальным, достижение сопоставимости в рамках бухгалтерского учета. Эта работа имеет особое значение в условиях цифровой экономики, для которой характерны такие явления использование BigData, искусственного интеллекта, коммуникаций в режиме on-line, технологий блокчейна. Некоторые нестыковки в трактовке терминов, методов, а также приоритетов целей и задач приводят к снижению эффективности использования цифровых технологий и общей эффективности бухгалтерского сектора. Таким образом, одним из приоритетных направлений исследований, на наш взгляд, в настоящее время должно стать исследование, позволяющее добиться необходимой согласованности учета, аудита и анализа и синергетического эффекта от их хорошо интегрированного взаимодействия. Остановимся лишь на некоторых проблемах в этой области, хотя различные аспекты этой темы изучались многими учеными, например, Э.С. Дружиловской [1].

Во-первых, на наш взгляд, предметом изучения должен быть подход к виртуальным операциям и виртуализации отчетности. Одним из признаков цифровой экономики является увеличение объема их виртуальных транзакций. Мы считаем, что к ним следует отнести операции в бухгалтерском учете, прибыли (убытки), которые никогда не могут быть